

Előző előadás

- A Bayes statisztika a $p(A|I)$ valószínűséget úgy definiálja mint a hihetőségét annak, hogy az A esemény igaz, ha az I ismeretek birtokában vagyunk.
- Minden eseményhez, elmélethez valószínűséget tudunk rendelni, nem csak valószínűségi változókhoz.
- A Bayes elmélet a megismerés matematikai leírása, tudásunkat egy hipotézisről hogyan változtatja meg a mérés.

Az alkalmazandó szabály a Bayes tétel

$$p(H|D, I) = \frac{p(D|H, I)p(H|I)}{p(D|I)}$$

Előző előadás

Teljes egymást kölcsönösen kizáró eseményrendszer esetén a Bayes tétel

$$p(H_i|D, I) = \frac{p(D|H_i, I)p(H_i|I)}{\sum_i p(D|H_i, I)p(H_i|I)}$$

az eseményrendszer valószínűségi eloszlását határozza meg.

Marginalizáció

$$\sum_i p(A, H_i|I) = p(A, \sum_i(H_i)|I) = p(A, H|I) = p(A|I)$$

Eliminálhatóak az u.n. érdektelen paraméterek.

Felbontás

$$P(A|I) = \sum_i p(A|H_i, I)P(H_i|I)$$

Összetett esemény valószínűsége egyszerűbb események valószínűségéből határozható meg.

Előző előadás

- Ahhoz, hogy a Bayes valószínűségi elméletet alkalmazzuk a probléma egyértelmű megfogalmazása szükséges.
 - ▶ Definiálni kell egy teljes egymást kölcsönösen kizáró eseményrendszert.
 - ▶ Meg kell határozni, hogy ez események hogyan határozzák meg a mért adatokat – likelihood – minden paramétert figyelembe kell venni.
 - ▶ Meg kell adni a prior valószínűségeket.
 - ▶ A Bayes tétel használatával meg kell határozni a poszterior valószínűséget.
 - ▶ A számunkra érdektelenek paraméterek marginalizációval eliminálhatóak.
- A rendelkezésre álló információkat egyértelműen kell megadni, hogy azok meghatározzák a valószínűségeket amelyekre szükségünk van.

Paraméterbecslés

Legyen egy H hipotézisünk – egy fizikai modell– amit igaznak tételezünk fel. Legyen a hipotézisnek egy vagy több paramétere $H(\alpha, \beta, \dots)$ (összetett hipotézis).

A mérési eredményekből ezekről a paraméterekről akarunk következtetést levonni.

A Bayes–paraméterbecslés nem egy adott értéket szolgáltat a paraméter értékéről, hanem annak valószínűségi eloszlását. A modell paramétere konkrét érték, a paraméter valószínűségi eloszlása jellemzi ismereteink hiányos voltát.

Paraméterbecslés

A modell paramétereit két csoportra osztjuk:

A – ezen paraméterek értékéről akarunk információt szerezn

B – érdektelen paraméterek (nuisance paraméterek) amelyek szükségesek a fizikai modell leírásához, de különben értékei számunkra érdektelenek.

Legyen $p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, \mathbf{B}, I)$ a likelihood, $p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|I)$ a prior.

Bayes tétel

$$p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|\mathbf{D}, I) = \frac{p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, \mathbf{B}, I)p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|I)}{\iint p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, \mathbf{B}, I)p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|I)d\mathbf{A}d\mathbf{B}}$$

$$p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|\mathbf{D}, I) \propto p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, \mathbf{B}, I)p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|I)$$

A nevező nem függ a paraméterektől, normálási állandó.

Paraméterbecslés

A számunkra érdekes \mathbf{A} paraméterek poszterior eloszlását marginalizációval kaphatjuk meg:

$$p(\mathbf{A}|\mathbf{D}, I) = \int p(\mathbf{A}, \mathbf{B}|\mathbf{D}, I)d\mathbf{B}.$$

A fenti egyenletek a Bayes–paraméterbecslést teljesen meghatározzák. A marginális eloszlások kiszámítása sokszor nem triviális.

Többdimenziós esetben az integrálások (a marginalizációk elvégzése) nagy mennyiségű numerikus számolást igényelnek.

Egyszerűsítések lehetségesek, ha
a mérések függetlenek,
a likelihood Gauss eloszlást követ,
a modell a paraméterekben lineáris.

A poszterior közelítése

Egy paraméter poszterior eloszlása következtetésünket a paraméter értékéről teljesen meghatározza.

Szeretnénk a poszterior eloszlást néhány értékkel jellemezni.

Legyen $p(\alpha|\{d_k\}, I)$, az α paraméter valószínűségi sűrűségfüggvénye. $\{d_k\}$ jelöli a mért adatokat.

Módusz – a poszterior legvalószínűbb értéke

Módusz – $\alpha_0 = \operatorname{argmax}_{\alpha}(p(\alpha|\{d_k\}, I))$

Átlagérték – $\mu = \langle \alpha \rangle = \int \alpha p(\alpha|\{d_k\}, I) d\alpha$

Szórás – $\sigma^2 = \langle (\alpha - \mu)^2 \rangle = \int (\alpha - \mu)^2 p(\alpha|\{d_k\}, I) d\alpha$

Nem minden eloszlásnak van átlagértéke és szórása.

$$p(\alpha) = \frac{1}{\pi} \frac{1}{1 + \alpha^2}$$

Szórás helyett használhatjuk a félértékszélességet .

A poszterior közelítése

Fejtsük Taylor sorba a poszterior eloszlás $L(\alpha) = \ln [p(\alpha|\{d_k\}, I)]$ logaritmusát az α_0 pont környezetében:

$$L(\alpha) = L(\alpha_0) + \frac{dL(\alpha_0)}{d\alpha}(\alpha - \alpha_0) + \frac{1}{2} \frac{d^2L(\alpha_0)}{d\alpha^2}(\alpha - \alpha_0)^2 + \dots$$

A módusz az eloszlásfüggvény maximuma. Mivel L monoton függvénye p -nek, így L maximuma p -nek is maximuma

$$\frac{dL(\alpha_0)}{d\alpha} = 0 \quad \rightarrow \alpha_0$$

A log-poszterior exponenciálisát véve

$$p(\alpha|\{d_k\}, I) \propto \exp \left[\frac{1}{2} \frac{d^2L(\alpha_0)}{d\alpha^2} (\alpha - \alpha_0)^2 \right].$$

A poszterior közelítése

A poszterior eloszlást Gauss eloszlással közelítettük.

$$p(\alpha | \{d_k\}, I) \propto \exp \left[-\frac{(\alpha - \alpha_0)^2}{2\sigma^2} \right]$$

$$\sigma = \left[-\frac{d^2 L(\alpha_0)}{d\alpha^2} \right]^{-1/2}$$

A σ paraméter az eloszlás szélességével arányos, így a paraméter meghatározásának bizonytalanságát jellemzi.

Következtetésünket az α paraméterről tömören a következőképpen foglalhatjuk össze:

$$\alpha = \alpha_0 \pm \sigma$$

A poszterior közelítése

A fenti közelítés akkor alkalmazható, ha

- a poszterior egy maximummal rendelkezik és
- közelítőleg szimmetrikus és
- gyorsan lecseng.

Más esetekben több adatok kell megadni, úgymint magasabb momentumokat, konfidencia intervallumot,

vagy a teljes poszterior eloszlást.

Klasszikus paraméterbecslés

Maximum likelihood becslés.

Legkisebb négyzetek módszere.

A klasszikus paraméterbecslés esetében nem vehetünk figyelembe előzetes információkat.

A Bayes tételben egyenletes priort kell használni.

$$p(\mathbf{A}|\mathbf{D}, I) \propto p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, I)$$

A poszterior a likelihood-dal arányos.

Az érdektelen paramétereket nem tudjuk figyelembe venni.

$$\mathcal{L}(\mathbf{A}) = p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, I)$$

A likelihood függvény maximalizálásával kaphatjuk az \mathbf{A} paraméterek legjobb becslését. A Maximum likelihood becslés a Bayes poszterior eloszlás módusza egyenletes priort feltételezve.

Klasszikus paraméterbecslés

Tekintsük a következő fizikai modellt. A várt mérési adatokat a $D = f(x, \mathbf{A})$ függvénnyel lehet jellemezni. Az $\{x_i\}$ mintavételi helyeken a mérési adatok $\mathbf{D} = \{d_i\}$.

Az adatok legyenek leírhatóak a $p_i(d_i|\mathbf{A}, I)$ eloszlással és függetlenek. A likelihood:

$$\mathcal{L}(\mathbf{A}) = p(\mathbf{D}|\mathbf{A}, I) = \prod_{i=1} p_i(d_i|\mathbf{A}, I)$$

Ha a mérések bizonytalansága Gauss eloszlással írható le:

$$p_i(d_i|\mathbf{A}, I) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma_i^2}} \exp \left[-\frac{(d_i - f(x_i, \mathbf{A}))^2}{2\sigma_i^2} \right]$$

A likelihood függvény logaritmusa a következő:

$$\ln [\mathcal{L}(\mathbf{A})] \propto -\frac{1}{2}\chi^2 = -\frac{1}{2} \sum_{i=1} \left[\frac{d_i - f(x_i, \mathbf{A})}{\sigma_i} \right]^2$$

Klasszikus paraméterbecslés

A log-likelihood függvénynek ott van maximuma ahol χ^2 -nek minimuma, így a paraméterek legjobb becslését a χ^2 minimalizációjából határozhatjuk meg. Ebben az esetben χ^2 minimalizálásról vagy legkisebb négyzetek módszeréről beszélünk.

A maximum likelihood és a legkisebb négyzetek módszere a Bayes-paraméterbecslés speciális esete.

Mindkét esetben egyenletes prior feltételezéssel éltünk.

A legkisebb négyzetek módszerénél a mérési adatok függetlenségét és a mérések zajának Gauss eloszlását is fel kellett használnunk.

Átlagolás Gauss zaj esetén

A normál eloszlást gyakran használjuk a mérési adatok bizonytalanságának jellemzésére.

Legyen $\mathbf{D} = \{d_i\}$ a független mérési adatok halmaza.

$d_i = \mu + \varepsilon_i$, ahol az ε_i zaj σ paraméterrel jellemezhető Gauss eloszlás

$$p(d_i|\mu, \sigma, I) = \frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2}} \exp\left[-\frac{(d_i - \mu)^2}{2\sigma^2}\right]$$

Határozzuk meg a μ paraméter legjobb becslését, és a becslés hibáját abban az esetben amikor σ értéke ismert.

A poszterior eloszlás a következő

$$p(\mu|\mathbf{D}, \sigma, I) \propto p(\mathbf{D}|\mu, \sigma, I)p(\mu|\sigma, I)$$

Átlagolás Gauss zaj esetén

Ha a mérési adatok függetlenek, a likelihood:

$$p(\mathbf{D}|\mu, \sigma, I) = \prod_{i=1}^n p(d_i|\mu, \sigma, I) = \left(\frac{1}{\sqrt{2\pi\sigma^2}} \right)^n \exp \left[- \sum_{i=1}^n \frac{(d_i - \mu)^2}{2\sigma^2} \right]$$

Legyen egyenletes prior eloszlást, azaz $p(\mu|\sigma, I) = p(\mu) = \text{konstans}$.
A poszterior logaritmus a következő:

$$L = \ln [p(\mu|\mathbf{D}, \sigma)] = \text{konstans} - \sum_{i=1}^n \frac{(d_i - \mu)^2}{2\sigma^2}$$

μ legjobb becslését a

$$\frac{dL(\mu_0)}{d\mu} = \sum_{i=1}^n \frac{d_i - \mu_0}{\sigma^2} = 0$$

feltétel szolgáltatja.

Átlagolás Gauss zaj esetén

$$\mu_0 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d_i.$$

A becslés hibáját a L második deriváltjából kaphatjuk meg:

$$\frac{d^2 L(\mu_0)}{d\mu^2} = - \sum_{i=1}^n \frac{1}{\sigma^2} = - \frac{n}{\sigma^2}$$

A következtetésünket μ -ről tömören összefoglalva:

$$\mu = \mu_0 \pm \frac{\sigma}{\sqrt{n}}$$

A jól ismert eredményt kapjuk, a legjobb becslés a mért adatok átlaga, a becslés hibája a mérések számának négyzetgyökével fordítottan arányos.

Átlagolás Gauss zaj esetén I

$d_i = \mu + \varepsilon_i$, ahol az ε_i zaj σ_i paraméterrel jellemezhető Gauss eloszlás. A mérések hibája nem azonos. Legyen $w_i = 1/\sigma_i^2$

$$\mu_0 = \frac{\sum_{i=1}^n w_i d_i}{\sum_{i=1}^n w_i}$$

A következtetésünket μ -ről tömören összefoglalva:

$$\mu = \mu_0 \pm \frac{1}{\sqrt{\sum_{i=1}^n w_i}}$$

A súlyozott átlagolás kifejezéseit kaptuk.

Átlagolás Gauss zaj esetén

Átlagolás, ha a mérési hibákat nem ismerjük.

Legyen a mérések hibája (σ) minden adatra azonos, de ismeretlen paraméter.

μ poszterior eloszlását marginalizációval kaphatjuk:

$$p(\mu|\mathbf{D}, I) = \int p(\mu, \sigma|\mathbf{D}, I) d\sigma$$

$$p(\mu, \sigma|\mathbf{D}, I) \propto p(\mathbf{D}|\mu, \sigma, I)p(\mu, \sigma|I)$$

Prior:

$$p(\mu, \sigma|I) = \begin{cases} \text{konstans} & \text{ha } \sigma > 0 \\ 0 & \text{máshol} \end{cases} .$$

Átlagolás Gauss zaj esetén

$$p(\mu | \mathbf{D}, I) \propto \left[\sum_{i=1}^n (d_i - \mu)^2 \right]^{-(n-1)/2}$$

$$\frac{dL(\mu_0)}{d\mu} = \frac{(n-1) \sum (d_i - \mu_0)}{\sum (d_i - \mu_0)^2} = 0$$

$$\mu_0 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n d_i$$

$$\frac{d^2 L(\mu_0)}{d\mu^2} = -\frac{(n-1)n}{\sum (d_i - \mu_0)^2}$$

$$\mu = \mu_0 \pm \frac{S}{\sqrt{n}} \quad S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_i - \mu_0)^2}{n-1}}$$

Átlagolás Gauss zaj esetén

Marginalizációval meghatározhatjuk a Gauss folyamat σ szórásának poszterior eloszlását is:

$$p(\sigma | \mathbf{D}, l) = \int p(\mu, \sigma | \mathbf{D}, l) d\mu$$

A marginalizáció eredménye:

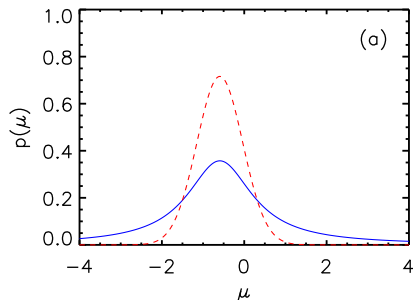
$$p(\sigma | \mathbf{D}, l) \propto \sigma^{1-n} \exp\left(-\frac{\sum_{i=1}^n (d_i - \mu_0)^2}{2\sigma^2}\right)$$

Ezen kifejezés felhasználásával megkaphatjuk σ legjobb becslését és hibáját:

$$\sigma = \sigma_0 \pm \frac{\sigma_0}{\sqrt{2(n-1)}} \quad \text{ahol} \quad \sigma_0 = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (d_i - \mu_0)^2}{(n-1)}}$$

Átlagolás Gauss zaj esetén

Az $n = 4$ mérési adatot véletlenszerűen generáltuk nulla várható értékkel és egységnyi szórással.

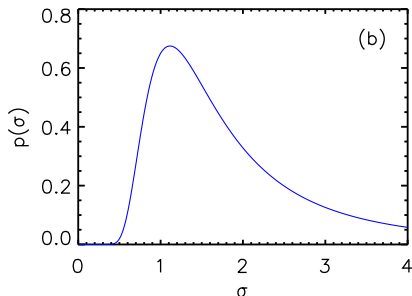
kék görbe – μ marginális eloszlása
piros görbe – a marginális eloszlás közelítése Gauss eloszlással

$$p(\mu | \mathbf{D}, I) \propto \left[\sum_{i=1}^n (d_i - \mu)^2 \right]^{-(n-1)/2}$$

Az átlagérték meghatározásának bizonytalanságát növeli, ha az adatok hibáját a mérésből kell meghatározni.

Átlagolás Gauss zaj esetén

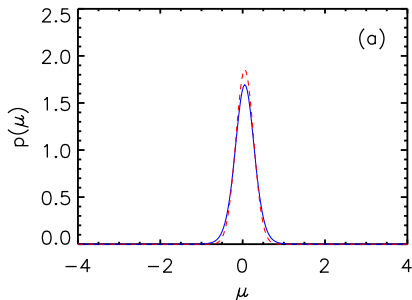
Az előző példában a szórás poszterior eloszlása

$$p(\sigma | \mathbf{D}, I) \propto \sigma^{1-n} \exp\left(-\frac{\sum_{i=1}^n (d_i - \mu_0)^2}{2\sigma^2}\right)$$

Átlagolás Gauss zaj esetén

Az $n = 16$ mérési adatot véletlenszerűen generáltuk nulla várható értékkel és egységnyi szórással.

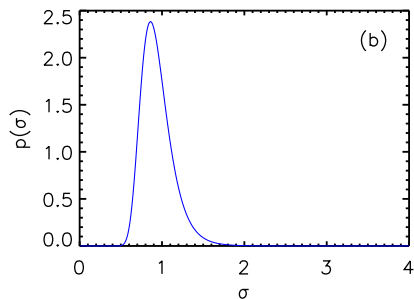
kék görbe – μ marginális eloszlása
piros görbe – a marginális eloszlás közelítése Gauss eloszlással

$$p(\mu | \mathbf{D}, I) \propto \left[\sum_{i=1}^n (d_i - \mu)^2 \right]^{-(n-1)/2}$$

A marginális eloszlás Gauss eloszláshoz közelít.

Átlagolás Gauss zaj esetén

Az $n = 16$ mérési adatot véletlenszerűen generáltuk nulla várható értékkel és egységnyi szórással.

$$p(\sigma | \mathbf{D}, I) \propto \sigma^{1-n} \exp\left(-\frac{\sum_{i=1}^n (d_i - \mu_0)^2}{2\sigma^2}\right)$$

négyszeres adatmennyiség mintegy felére csökkentette a poszterior eloszlások szélességét (a becslés hatékonysága $\propto 1/\sqrt{n}$).